

SECTION 1. UKRAINIAN-RUSSIAN WAR: NEW CHALLENGES

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-451-1-1>

THE IMPACT OF DIGITAL TECHNOLOGIES ON THE DEVELOPMENT OF CIVIL SOCIETY IN UKRAINE DURING THE WAR

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Basarab V. I.

*Candidate of Historical Sciences
(Ph.D.),
Associate Professor at the Department
of Political Science and Public
Administration*

Басараб В. І.

*кандидат історичних наук,
доцент кафедри політології
і державного управління*

Yovbak O. V.

*Postgraduate Student at the Department
of Political Science and Public
Administration
State University "Uzhhorod National
University"
Uzhhorod, Ukraine*

Йовбак О. В.

*аспірант кафедри політології
і державного управління
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний
університет»
м. Ужгород, Україна*

Складний шлях історичного розвитку України, відсутність власної державності протягом тривалого часу стали причиною слабкого розвитку громадянського суспільства. І лише після Помаранчевої революції та революції Гідності з'являються підстави говорити про формування громадянського суспільства як соціокультурного явища.

Р. Дарендорф зазначив, що досить шести місяців, щоб написати Конституцію, шести років для впровадження реформ, але, безперечно й 60 років бракуватиме для закладання підвалин громадянського суспільства [1. с. 290].

Але початок Великої війни кардинально змінив суспільну свідомість української нації. І ті суспільні зміни, для яких багатьом народам потрібні були десятки років, українське суспільство пройшло протягом декількох місяців.

Війна, наслідки якої безпосередньо зачіпають кожного громадянина, призвела до розуміння суспільством необхідності взаємодії народу і владних інститутів. Не в останню чергу це розуміння настало завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям, які дозволили значною мірою змінити та удосконалити форми політичної участі громадян.

Нові комунікаційні технології дали можливість громадянам бути активними учасниками політичного життя та поглибити діалог між владою та суспільством. З початком широкомасштабного російського вторгнення та героїчної відсічі окупантам з боку українців суттєво зросло позитивне ставлення до владних інститутів. Це пов'язане з можливістю влади стабілізувати державний апарат та налаштувати суспільство на рішучий спротив. Українське суспільство та влада об'єдналися задля спільної мети, а саме для перемоги над окупантом [4].

У той же час повномасштабна російська агресія мобілізувала громадянське суспільство України для реагування на нові виклики. "Одним з показників наявності громадянського суспільства є соціальна орієнтація на реалізацію потенціалу людської особистості, забезпечення для населення вигідних умов життєдіяльності" [6]. Громадські організації, благодійні фонди, волонтерські групи змогли швидко адаптуватися та покрити велику кількість нагальних потреб, зокрема і тих, які держава не змогла забезпечити сама.

Самоорганізаційні процеси громадянського суспільства призвели до активізації різних форм діяльності неурядових організацій – від волонтерства до недержавних економічних і фінансових інституцій, які задіяні у процесах відновлення української державності.

Після початку повномасштабного вторгнення громадські організації на різних рівнях стали вирішувати проблеми, з якими зіткнулася країна:

- «Антикорупційний штаб» створив проєкт «Карта руйнувань і відновлення», де збирається інформація про пошкоджені об'єкти та роботи з відновлення;

- Київська школа економіки та інші українські організації запустили проєкт «Росія заплатить» для фіксації збитків завданих Україні;

– Інститут законодавчих ініціатив працював над зміною способу розподілу коштів з фонду ліквідації наслідків збройної агресії та нарахування компенсацій у рамках ініціативи «e-Відновлення»;

– Лабораторія цифрової безпеки працювала над проектом закону «Про медіа», який сприяє наданню Україні статусу кандидата на вступ до Євросоюзу.

Повномасштабна війна призвела до кардинальних змін у роботі громадських організацій. Якщо до війни у роботі ГО відчувалася здорова конкуренція, то зараз вони все більше переходять до співпраці, використовуючи зокрема цифрові технології.

Для прикладу, одна з найбільш популярних коаліцій RISEUkraine – об'єднання громадських організацій, які працюють разом, щоб зробити процес відновлення більш відкритим та підзвітним. Близько 50 громадських організацій об'єдналися для розробки цифрових рішень, що сприяють участі громадян і бізнесу у процесі відновлення. Коаліція RISEUkraine разом з державними органами створили національну цифрову електронну систему управління відновленням DREAM, яка допомагає відслідковувати реконструкційні проекти [2].

Інший приклад RRR4U (Resilience, Reconstruction and Relief for Ukraine) – консорціум чотирьох українських аналітичних центрів, які працюють над справедливим, зеленим та орієнтованим на людину економічним відновленням. Члени консорціуму називають збір коштів для України одним із своїх найважливіших здобутків.

Аналізуючи розвиток самоорганізаційних процесів в умовах війни, слід відзначити, що потужним проявом мобілізаційних ресурсів громадянського суспільства є волонтерство. Без перебільшення можна сказати, що в умовах війни стався «спалах» волонтерського руху, спрямованого на розв'язання гострих проблем соціального, безпекового та іншого характеру в умовах сьогодення [3].

З початком Великої війни значно зріс рівень скоординованості і співпраці волонтерських організацій між собою та з органами державної влади. Волонтерські організації збільшили використання цифрових та сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для налагодження координації волонтерської допомоги в різних регіонах України. Активно почали створюватися спільні веб-платформи, портали держава-волонтерські структури, підвищилася прозорість діяльності волонтерів, що призвело до зростання інституалізованості волонтерських організацій. Це в свою чергу призвело до зростання можливостей для внутрішніх та міжнародних партнерів проводити

облік допомоги, яка надходить від донорів. Багато волонтерських організацій досягли значних результатів у своїй роботі:

- фонд «Відважні» зміг зібрати понад 2000 добровольців для розчищення завалів і відновлення понад 130 соціальних об'єктів;
- центр підтримки соціальної дії «Єднання» сприяв отриманню грантів переселенцям, які працюють на деокупованих територіях;
- громадське об'єднання «Освіторія» відновило навчання в 46 школах, які постраждали від війни.

Для своєї діяльності волонтерські організації використовують такі потужні цифрові інструменти як:

- великі інтернет-платформи для надання допомоги різним цільовим групам;
- спеціальні мобільні застосунки з доступом до платіжних систем та до державних послуг «Дія»;
- мобільні версії соціальних мереж (Facebook, Instagram, X та інші);
- мобільні ресурси «Пошук зниклих», «Знайди рідних», «Пошук Україна 2022», SARVAUАта інші [4].

Але потрібно справедливо зауважити, що після закінчення російсько-української війни ставлення до владних інститутів може змінитися. У суспільстві появляться нові виклики пов'язані з відбудовою економіки та розв'язанням соціальних проблем. Тому довіра до владних інститутів з боку суспільства буде залежати від їхньої здатності реагувати на нові суспільні та політичні зміни, незалежно від популярності влади під час війни [5].

Підсумовуючи, можна констатувати, що в умовах війни самоорганізаційні процеси в українському суспільстві зазнали кардинальних якісних змін. Громадські інституції набули нових видів і форм, переходячи від конкуренції до співпраці між собою та з органами державної влади. Дієвим механізмом взаємодії інститутів громадянського суспільства та органів публічної влади стала цифровізація, яка в умовах воєнного стану допомагає налагодити систему життєдіяльності економічної, соціальної та духовної сфер українського соціуму. А явища емпатії, відчуття солідарності, підкріплені взаємодією між державою та соціумом, стали ключовими для цементування колективної ідентичності, важливої для формування політичної нації та громадянського суспільства.

Література:

1. Воронов І. Виклик «Левіафану»: еволюція і перспективи громадянського суспільства : монографія. Київ : Генеза, 2007. 316 с.
2. Милосердна І., Краснопольська Т. Процес цифровізації в політиці: Межі пізнання та особливості трансформації. *Актуальні проблеми політики*. 2022. Вип. 70. С. 106–112.
3. Мігаль М. Розвиток громадянського суспільства в умовах війни: рекомендації для міжнародних партнерів. URL: <https://iaa.org.ua/articles/civil-society-development-in-times-of-war-recommendations-for-international-partners/>
4. Ash K., Shapovalov M. Populism for the ambivalent: anti-polarization and support for Ukraine's Sluha Narodu party. *Post-Soviet Affairs*, 2022. 38(6). 460–478.
5. Ведернікова І. Війна і вибори. Яка перемога важливіша? ZN.UA. 18 травня 2023 р. / URL: <https://zn.ua/ukr/war/vijna-i-vibori-jaka-peremoha-vazhlivisha.html>
6. Гурицька М., Рихлік В. Українське громадянське суспільства в умовах війни. *Розвиток громадянського суспільства в умовах воєнного часу* : збірник матеріалів та доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ, 22 квітня, 2023 р. С. 28–33.